

Mennyire lehet és szabad a régebbi nyugdíjakat relatíve elértékteleníteni?

Az MNB Növekedési jelentéséhez

Az MNB 2018-as növekedési jelentése nagyon ambiciózus növekedési pályát rajzolt föl a magyar gazdaság számára: „az osztrák fejlettség megközelítése 12 év alatt”. Jó lenne, ha megvalósítható lenne a látomás, de még egy tisztességes versenygazdaságban is nagyon nehéz lenne a cél teljesítése, például nyíltabban kellene beszélni a problémákról. Ebben a szövegben csak a reálbér-pályákat és a régebbi nyugdíjak fokozatos relatív értékvesztését modellezem – a lehető legegyszerűbben.

Nem nehéz belátni, hogy tartós reálbér-növekedés esetén a már megállapított nyugdíjak árindexálása a bérekhez és az új nyugdíjakhoz képest csökkenti a régebbi nyugdíjakat. De ilyen gyors mértékű tartós nettó reálkereset-növekedéssel korábban senki sem számolt, ezért elsikkadt a feszültségek mértéke. Most újra szembe kell néznünk a kérdéssel: *Mennyire lehet és mennyire szabad a régebbi nyugdíjakat relatíve elértékteleníteni?*

A Jelentést követve először egy olyan pályát számítok ki, amelyben a nettó reálbér 2018 és 2030 között megduplázódik, és a duplázódás 1/3-a adó- és járulékkulcs-csökkenés, 2/3-a pedig termelékenységnövekedés. A jelenlegi 15 százalékos szja-kulcs évente 0,5 százalékponttal 9 százalékra csökken. Korábbról ismert, hogy a munkáltatói járulékkulcs (a szocho) a 2018-as 19,5 százalékról 2022-ra 11,5 százalékra csökken. Elhanyagolom a nyugdíjkorhatár további emelkedésének ideiglenes halasztó hatását (2019-re ugrik 64 évre, és 2022-re 65 évre), és a jelentéshez hasonlóan eltekintek a kivándorlás folytatódásától.

Fő eredményünk: az MNB jelentésében szereplő feltevések teljesülése esetén az átlagnyugdíj az új nyugdíjhoz képest a 2018-as 80 százalékról 62,5 százalékra süllyed 2030-ra. Elviselhető-e egy ilyen feszültség?

Jelölések: w_t = szuperbruttó bér a t -edik évben, u_t = bruttó bér, v_t = nettó bér.

θ_t = szja kulcs,

munkavállalói (E) járulékkulcsok: φ^E = egészségügy, τ^E = nyugdíj

munkáltatói (F) járulékkulcsok: φ^F = egészségügy, τ_t^F = nyugdíj

Azért, hogy ne kelljen nagy évszámokat írni a képletekben, a kezdő évet 0-nak, a záró évet $T = 12$ -nek vesszük, de a táblázatokban kiírjuk a tényleges évszámokat. Az egyszerűség kedvéért az egészségügyi járulékkulcsokat és a munkavállalói nyugdíjjárulékkulcsot változatlanoknak tekintem: $\varphi^E = 0,085$; $\tau^E = 0,1$; $\varphi^F = 0,05$.

Paraméterértékek pályái

szja-kulcs pályája:

$$\theta_t = 0,15 - 0,005t, \quad t = 1, 2, \dots, T$$

munkáltatói nyugdíjjárulék:

$$\tau_t^F = \begin{cases} 0,145 - 0,02t, & \text{ha } t < 5; \\ 0,065, & \text{ha } t \geq 5. \end{cases}$$

A munkatermelékenység éves növekedési együtthatója: $g = 1,044$, és a szuperbruttó is ezzel nő: $w_t = gw_{t-1}$.

Definíció szerint érvényesek a következő azonosságok:

$$v_t = (1 - \theta_t - \varphi^E - \tau_t)u_t \quad \text{és} \quad w_t = (1 + \varphi^F + \tau_t^F)u_t.$$

Az 1. táblázatban bemutatjuk a feltételezett szuperbruttó, valamint a nettó bérpályát, 387 eFt-nak véve a kezdő szuperbruttó bért. Ez reálértékben 12 év alatt 2/3-ával nő, míg a nettó reálbér megduplázódik.

1. táblázat. *Reálbérek, adó- és járulékkulcsok: 2018–2030*

Év t	Szuperbruttó reálbér (eFt) w_t	Szja- k u l c s $100\theta_t$	Munkáltatói nyugdíjjárulék- $100\tau_t^F$	Nettó reálbér (eFt) v_t
2018	387,0	15,0	14,5	215,4
2019	404,0	14,5	12,5	230,4
2020	421,8	14,0	10,5	246,5
2021	440,4	13,5	8,5	263,8
2022	459,7	13,0	6,5	282,4
2023	480,0	12,5	6,5	297,0
2024	501,1	12,0	6,5	312,3
2025	523,1	11,5	6,5	328,4
2026	546,2	11,0	6,5	345,3
2027	570,2	10,5	6,5	363,1
2028	595,3	10,0	6,5	381,7
2029	621,5	9,5	6,5	401,3
2030	648,8	9,0	6,5	421,9

A nyugdíjasok szempontjából három mutató releváns: az új nyugdíjak (b_t), az átlagnyugdíjak (\bar{b}_t) és a helyettesítési arány (γ_t). De szükségünk lesz még a teljes nyugdíjkiadásra is (B_t). Minden évjáratot 1 személy képvisel, Érvényes a következő rekurzio:

$$B_t = b_t + \dots + b_{t-D+1} = B_{t-1} + b_t - b_{t-T-1}.$$

β -val jelölve a járadékszorzót, és D -vel jelölve a nyugdíjban töltött időt, a három változó képletben:

$$b_t = \beta v_{t-1}, \quad \bar{b}_t = \frac{B_t}{D} \quad \text{és} \quad \gamma_t = \frac{\bar{b}_t}{v_t}.$$

A számszerűsítéskor feltesszük, hogy a régebbi nyugdíjak még függetlenek a nyugdíjazási évtől:

$$b_{-4} = \dots = b_{-20}.$$

Ekkor

$$B_t = B_{t-1} + b_t - b_{-4}, \quad \text{azaz} \quad \bar{b}_t = \bar{b}_{t-1} + \frac{b_t - b_{-4}}{D}, \quad t = 0, 1, \dots, 12.$$

A 2. táblázat 2–4. oszlopa bemutatja, hogy mennyire lemarad mind az átlag nyugdíj, mind a helyettesítési arány az új nyugdíjakhoz képest. $D = 20$ évvel számolva az első mutató 80-ról 62,5 százalékra csökken, a második pedig 61-ről 47 százalékra. Elviselhetők-e ezek a feszültségek?

Kíváncsiak vagyunk a látomás makrokövetkezményeire is (2. táblázat 5–6. oszlopa). A leginkább propagandaszempontokat szolgáló egyszámjegyű szja-kulcs elérése olyan drasztikus, hogy a megkettőződő reálbér is épp csak semlegesíti: a szuperbuttó bérhez viszonyított szja bevétel ($a_t = \theta_t v_t / w_t$) folyamatosan csökken. Rátérve a nyugdíjrendszer *egyenlegére*, abszolút és relatív változatban számolunk. Mivel a szolgálati idő (S) és az új nyugdíj közti kapcsolat még mindig cikkcakkos, játszhatunk kicsit az átlagos szolgálati idővel:

$$E_t = (\tau^E + \tau_t^F) S u_t - B_t \quad \text{és} \quad e_t = \frac{E_t}{S u_t},$$

$\beta = 0,76$ és $S = 33$ év.

A nyugdíjkezdőértékeket eFt-ban némileg önkényesen választjuk:

$$b_{-1} = b_{-2} = b_{-3} = 130 \quad \text{és} \quad b_{-4} = \dots = b_{-20} = 125.$$

Úgy lőttük be a paraméterértékeket, hogy az egyenleg kezdetben 0 legyen, de ez 2019-től negatívvá válik, 2022-ig csak erősödik, és aztán lényegében a járulékalap 4 százalékán, azaz a GDP 1 százalékán stabilizálódik.

2. táblázat. Nyugdíj és adópályák: 2018–2030

Év t	Új nyugdíj (eFt) b_t	Átlag nyugdíj (eFt) \bar{b}_t	Helyettesítési arány $100\gamma_t$	Bruttó bérhez viszonyított szja $100a_t$	tb-egyenleg $100e_t$
2018	153,6	127,2	59,1	12,6	0,7
2019	163,7	129,1	56,0	12,3	-0,3
2020	175,1	131,6	53,4	12,1	-1,3
2021	187,3	134,7	51,1	11,9	-2,5
2022	200,5	138,5	49,0	11,7	-3,9
2023	214,7	143,0	48,1	11,2	-3,6
2024	225,7	148,0	47,4	10,8	-3,5
2025	237,4	153,6	46,8	10,3	-3,3
2026	249,6	159,9	46,3	9,9	-3,3
2027	262,4	166,8	45,9	9,4	-3,3
2028	275,9	174,3	45,7	9,0	-3,3
2029	290,1	182,6	45,5	8,5	-3,4
2030	305,0	191,6	45,4	8,1	-3,5

Összegezve. Mégha meg is valósulna az MNB álma, és 2030-ra felzárkóznánk Ausztriához, a nyugdíjaskorosztályok között elvisehetetlen feszültség támadna. Kár, hogy ennek kezelésére már nem maradt az álomlátóknak ereje. A gyors reálbér-növekedés esetén keletkező nyugdíjfeszültség megoldását abban látom, hogy az árindexálás helyett vissza kellene térni a 2000-ben leváltott bérindexáláshoz, de a szolgálati évek nyugdíjértékét évente úgy kellene meghatározni, hogy a rendszer minden évben egyensúlyban legyen – ez a német pontrendszer. Persze, a felzárkózás igazi kérdése mélyebben fekszik, de ennek megválaszolása nem tartozik szorosan a jegyzethez. Valószínű a bérrobbanásnak már vége van, s ekkor elodázható a pontrendszer bevezetése is.